

Ekerö 2024-12-03

Motion till kommunfullmäktige i Ekerö kommun:

Av Desirée Björk, Bernt Richloow, Robert Oberascher och Elaine Adlertz

Frivillig anslutning till kommunalt VA och främjande av alternativa lösningar

Bakgrund

Ekerö kommun står inför stora utmaningar kopplade till utbyggnaden av kommunalt VA, särskilt i områden med spridd bebyggelse som Färingsö, Munsö och Adelsö

Kravet på anslutning till kommunalt VA innebär ofta att invånare får besked om att bygglov inte kan beviljas innan detaljplaner är färdiga, vilket kan innebära många år av osäkerhet.

Detta leder till att möjligheten till organisk tillväxt hämmas, invånarna hindras från att stycka mark och bygga nya bostäder, och kommunens långsiktiga utveckling påverkas negativt.

Samtidigt visar modern teknik och forskning att alternativa lösningar, såsom certifierade minireningsverk och samfällighetslösningar, kan uppfylla högt ställda krav på miljö- och hälsoskydd. Dessa lösningar är ofta mer kostnadseffektiva för invånarna och mindre resurskrävande för kommunen, samtidigt som de stärker beredskapen genom att minska sårbarheten för sabotage eller tekniska fel i kommunalt VA.

Forskning och erfarenheter från andra kommuner Studier från Havs- och vattenmyndigheten och Länsstyrelser visar att certifierade minireningsverk kan uppnå en reningsgrad som ofta överträffar kommunala reningsverk vad gäller fosfor och kväve.

Dessa lösningar skyddar både lokala vattendrag och grundvatten. Kommuner som Växjö, Örebro och Umeå har framgångsrikt implementerat flexibla system som kombinerar enskilda och kommunala VA-lösningar, vilket har lett till förbättrad vattenkvalitet och ekonomisk effektivitet. (Havs- och vattenmyndigheten, rapport 2022)

Trots detta är regelverket kring enskilda VA-lösningar ofta otydligt och svårt att förhålla sig till. För att skapa ett hållbart och förutsägbart system där invånarna vågar fatta beslut om nybyggnation och renoveringar, föreslås att kommunen inför ett tydligare regelverk och främjar användning av alternativa lösningar som ett komplement till kommunalt VA.

Kostnadsjämförelse och miljöpåverkan

Utbyggnad av kommunalt VA i glesbygd är mycket kostsamt. Enligt rapporter från Svenskt Vatten uppgår kostnaden för stamledningar i landsbygdsmiljö till 3 000–6 000 kronor per meter, vilket innebär att kostnaden för att ansluta en fastighet kan överstiga 300 000 kronor. Alternativt kan enskilda lösningar, såsom certifierade minireningsverk, installeras till en kostnad av 100 000–200 000 kronor per fastighet med driftkostnader på cirka 5 000–10 000 kronor per år.

Kommunalt VA har fördelen av centraliserad rening, men långa ledningsnät innebär hög klimatpåverkan vid utbyggnad och drift. Enskilda lösningar, särskilt i form av samfälligheter, minskar klimatpåverkan genom kortare transportavstånd och lokal hantering av vattenresurser.

Alternativa lösningar

Förslag på krav avseende minireningsverk

Drift- och underhållskrav

- Kontinuerlig funktionskontroll: Alla system ska ha en plan för kontinuerlig drift- och funktionskontroll, till exempel genom sensorer som övervakar reningskapacitet och larmar vid avvikelser.
- Serviceintervall: Systemen ska ha tydligt definierade serviceintervall (t.ex. årlig inspektion) för att säkerställa att de fungerar optimalt.

Livslängd och hållbarhet

- Garanti och livslängd: Krav på att systemen ska ha en garanterad livslängd (t.ex. minst 15 år) och inkludera garantier för viktiga komponenter.
- Materialkrav: Reningsverken ska vara tillverkade av hållbara och miljövänliga material som är anpassade för nordiskt klimat.

Dokumentation och spårbarhet

- Dokumentation: Vid installation ska fastighetsägaren få en fullständig dokumentation över systemets design, drift och underhåll.
- Spårbarhet: Alla installationer ska registreras i kommunens VA-databas för att underlätta tillsyn och eventuella insatser vid fel.

Tillsyn och uppföljning

- Kommunal tillsyn: Kommunen bör utföra regelbundna kontroller av enskilda system (t.ex. vart femte år) för att säkerställa att de uppfyller kraven över tid.
- Sanktioner vid avvikelser: Fastighetsägare som inte uppfyller kraven för drift och underhåll ska kunna föreläggas med krav på åtgärder eller i sista hand tvångsanslutning..

Anpassning till lokala förhållanden

- Klimatanpassning: Systemen ska vara dimensionerade för att klara stora variationer i nederbörd och temperatur.

- Miljöpåverkan: Krav på att systemen ska minimera påverkan på känsliga ekosystem, t.ex. vattenskyddsområden.

Ekonomiska aspekter

Genom att tillåta certifierade enskilda lösningar minskar kommunen behovet av kostsamma utbyggnader av kommunalt VA i glesbebyggda områden. Erfarenheter från kommuner som Växjö och Umeå visar att flexibla VA-strategier kan sänka kostnaderna för både kommunen och invånarna. Dessutom bidrar dessa lösningar till att fler fastighetsägare vågar investera i nybyggnation och renoveringar, vilket skapar möjligheter för organisk tillväxt och stärker kommunens långsiktiga ekonomi.

Kostnadseffektivitet

Kommunen kan kräva att systemen ska vara kostnadseffektiva över sin livslängd jämfört med kommunalt VA.

Nyckeltal: Kostnader för stamledningar

Enligt rapporter från Svenskt Vatten och liknande organisationer varierar kostnaden för att bygga ut kommunala VA-stamledningar beroende på terräng och avstånd:

- Pris per meter för stamledning:
  - Landsbygd: 3 000–6 000 kronor/meter.
  - Krävande terräng: Kan stiga till 8 000–10 000 kronor/meter.
- Exempel för glesbygd:
  - För ett bostadsområde med spridd bebyggelse (10 fastigheter, 500 meters avstånd mellan fastigheter) kan kostnaden uppgå till cirka 3–5 miljoner kronor per kilometer ledning. Detta innebär en kostnad på cirka 300 000–500 000 kronor per fastighet, exklusive kostnader för pumpstationer och underhåll.

Källa: Svenskt Vatten, rapport om investeringsbehov för kommunala VA-nät 2020.

Nyckeltal: Kostnader för enskilda VA-lösningar, minireningsverk

- Investeringskostnad per fastighet: 100 000–200 000 kronor.
- Drift- och underhållskostnader: Cirka 5 000–10 000 kronor/år.
- Livslängd: Upp till 15–20 år vid korrekt underhåll.
- Möjlighet till lägre kostnader per fastighet vid gemensamma lösningar (samfälligheter).

Källa: Havs- och vattenmyndigheten samt branschföretag som Topas och Biovac.

Miljöpåverkan: Kommunalt VA

Positiva effekter:

- Effektiv central rening kan minska utsläpp av näringsämnen i känsliga vattendrag.

Negativa effekter:

- Långa ledningsnät ökar klimatpåverkan på grund av materialanvändning och energiförbrukning.
- Ökad risk för avloppsläckage i åldrande ledningsnät.

Källa: Naturvårdsverket, "Vatten och avlopp i ett förändrat klimat.

Miljöpåverkan: Enskilda VA-lösningar

Positiva effekter:

- Lokala lösningar som minireningsverk minskar behovet av långa ledningsnät och associerade utsläpp.
- Rätt installerade och underhållna system uppnår hög reningsgrad, vilket skyddar lokala vattenresurser.

Negativa effekter:

- Risk för bristande funktion vid dåligt underhåll.
- Slamtransport kan innebära viss klimatpåverkan, men ofta i mindre omfattning än utbyggnad av VA-nät.

Källa: Havs- och vattenmyndigheten, rapport om små avloppsanläggningar.

Exempel på fabrikat (utan särskild rangordning)

- Alnarp Cleanwater: Växtbaserad reningsteknik som är både energieffektiv och miljövänlig.
- Topas Vatten: Kompakta reningssystem med hög kapacitet och minimalt underhåll.
- Biovac: Biologiska system med CE-märkning och hög reningsgrad.

2. Samfällighetslösningar

Samfällighetsanläggningar är en kostnadseffektiv lösning där flera fastigheter delar på kostnader för installation och drift. Sådana lösningar är särskilt lämpliga i mindre bostadsområden och kan utformas för att minimera miljöpåverkan.

3. Hög skyddsnivå för enskilda avlopp

Enskilda avloppslösningar ska uppfylla Naturvårdsverkets krav på hög skyddsnivå. Detta innebär att systemet ska skydda grundvatten, vattendrag och andra känsliga miljöer.

Certifieringskrav och regelverk

För att säkerställa kvaliteten och långsiktigheten hos alternativa lösningar föreslås följande krav:

1. Certifiering av system:

- Endast certifierade minireningsverk som uppfyller EU-standarder (CE-märkning, P-märkning) ska tillåtas.
- Naturvårdsverkets krav på hög skyddsnivå ska vara vägledande.

- Decentraliserade VA-lösningar som enskilda brunnar och minireningsverk stärker kommunens krisberedskap genom att minska sårbarheten för sabotage eller driftstörningar i det kommunala VA-nätet. Växjö och Örebro har visat att en kombination av enskilda och kommunala lösningar skapar en robustare samhällsstruktur och minskar belastningen på centrala VA-system.

2. Installation av behöriga aktörer:

- Installation ska endast utföras av certifierade installatörer med dokumenterad kompetens.
- Kommunen bör upprätta en lista över godkända installatörer.
- Alla enskilda VA-system ska uppfylla Naturvårdsverkets riktlinjer för hög skyddsnivå och vara certifierade enligt EU-standarder, såsom CE- och P-märkning. Installationer ska utföras av behöriga installatörer, och långsiktiga serviceavtal ska säkerställa funktion och hållbarhet. Kommunen bör genomföra regelbundna inspektioner av dessa system, till exempel vart femte år, för att säkerställa att miljö- och hälsokrav uppfylls över tid.

3. Service och underhåll:

- Fastighetsägare ska kunna uppvisa långsiktiga serviceavtal med certifierade aktörer inför slutbesiktning.
- Regelbundna kontroller ska säkerställa att systemen uppfyller miljö- och hälsoskyddskraven.
- Certifierade minireningsverk har en dokumenterad hög reningskapacitet, särskilt för näringsämnen som bidrar till övergödning. Dessa system skyddar känsliga vattendrag och grundvattenresurser, vilket är särskilt viktigt för områden som Färingsö och Munsö. Dessutom minskar decentraliserade lösningar risken för överbelastning av kommunala reningsverk under perioder av kraftiga regn, vilket kan leda till breddning och utsläpp i dricksvattentäcker.

4. Förtydligande av regelverket:

- Kommunen bör upprätta ett transparent och förutsägbart regelverk kring alternativa VA-lösningar.
- Dokumentation av godkända lösningar, krav på installation och långsiktigt underhåll ska göras tillgänglig för invånare.

Sammanfattning

Denna motion syftar till att skapa en rättvis och hållbar VA-strategi för Ekerö kommun, som stärker invånarnas förtroende, främjar organisk tillväxt och minskar kommunens ekonomiska och miljömässiga belastning. Genom att erbjuda tydliga alternativ och krav på kvalitet skapas förutsättningar för en långsiktigt hållbar utveckling för såväl invånare, kommunen samt vår miljö.

Källor

1. Havs- och vattenmyndigheten, rapport om tillsyn och mätningar av minireningsverk.
2. Länsstyrelsen Västra Götaland, studie om minireningsverkens effektivitet.
3. Kommunexempel: Växjö, Örebro och Umeå (kommunala VA-strategier tillgängliga på respektive kommuns webbplats).

Förslag till beslut

1. -Att anslutning till kommunalt dricksvatten ska vara frivillig för fastigheter som, efter behovsbedömning enligt VA-lagen, kan visa att deras brunnsvatten uppfyller Livsmedelsverkets krav på dricksvattenkvalitet.
2. -Att anslutning till kommunalt avlopp ska vara frivillig för fastigheter som, efter besiktning enligt Naturvårdsverkets riktlinjer för hög skyddsnivå, har en avloppsanläggning som uppfyller kraven på hälsa och miljö.
3. -Att kommunen tillåter och främjar användning av certifierade minireningsverk och samfällighetslösningar som ett alternativ till kommunalt VA, särskilt i områden med spridd bebyggelse.
4. -Att installation av enskilda VA-lösningar endast får utföras av behöriga installatörer och att långsiktiga serviceavtal ska krävas inför slutbesiktning.
5. -Att kommunen skapar ett transparent och förutsägbart regelverk kring enskilda VA-lösningar, för att möjliggöra planering och nybyggnation utan osäkerhet.
6. -Att kommunen inför en strategi för att främja organisk tillväxt genom att tillåta bygglov för fastigheter med certifierade enskilda VA-lösningar även i områden där kommunalt VA ännu inte är tillgängligt.

För Öpartiet

Desirée Björk Robert Oberascher Bernt Richloow Elaine Adlertz